

mevlâna
celâleddîn-i rûmî

FÎHİ mâ FÎH

Mevlâna'nın Konuşma ve Sohbetleri

Çeviri: Cemal Aydın
TASAVVUF
KLASİKLERİ

SÜFİ

İÇİNDEKİLER

Contents

Kıymeti Bilinmeyen Şaheser	7
1. Zincirlerle Cennete Sevk.....	11
2. İnsan Allah'ın Usturlabıdır.....	19
3. Ölmeden Önce Ölüünüz!	25
4. Ucuza Satma Sen Seni!.....	30
5. Bedenimizde İsa Var!.....	37
6. Mümin Müminin Aynasıdır	41
7. Perde Açılrsa İmanım Artmaz!.....	49
8. Peygamberlerin Bütün Yaptığı.....	55
9. Perde Olmasaydı, Yanardık	59
10. Gölgeyi Bırak, Asla Yönel!	62
11. Hepsi de Allah'ın Hizmetindedir	70
12. Şekil Cihadından Fikir Cihadına.....	83
13. Nefis Düşmanımı Zincire Vur!	94
14. Öteler Âleminden Numuneler	97
15. Moğollar ve Müslümanlar	100
16. Hakk'ın Konağının Sırdaşları.....	111
17. Allah'a Hakkıyla Kul Olmak	118
18. Kur'an'ı Anlamadan Okumak	125
19. Aslolan Niyettir	131
20. İnsanın Varlık Gemisinin Yelkeni	133
21. Denizle Köpük veya Âhiretle Dünya.....	140
22. Ölümsüzlük Suyu	146
23. Sevgilinin Kokusu	149
24. Halk, Hakk'ın İşini Görür.....	157
25. Sen Olmasaydın... ..	160
26. Hakk'ın Cazibesi Seni Bırakmaz	167
27. Hem Doğrudur, Hem Yalan	183
28. İşiten Kulağı, Gören Gözü Olurum... ..	185
29. Hz. İsa Peygamberdi, Tanrı Değil!	189
30. Taçla Süslenen Başlar	193
31. İstememeyi İstiyorum!	196
32. Kötülüğten İyiliğe Geçildiğinde	201

33. Yulara Değil, Takana Bak!	203
34. Allah Samimiyet İster	205
35. Okurlar Da Yine Devam Ederler	210
36. Aşkta Doğar Yüz Bin Şekil	212
37. Bu Damla O Okyanustandır	214
38. Ruhun Namazı	217
39. Fakr Yolu, Yolların Hası	221
40. Cevap Vermemek De Cevaptır	228
41. Uyandırana Bak, Uyandırılana Da!	232
42. Aşkın Misafirleri	237
43. Hayale Tutulup Kapılanlar	243
44. Kur'ân Çift Yüzlü Bir Dibâdır	246
45. Sen Hakk'ı Ara ve Bul!	259
46. Bütün Varlıklar Allah'a Şahit	266
47. Allah Şerre İzin Verir, Fakat Razi Olmaz	270
48. Şükür, Nimet Avcılığıdır	274
49. Ben Beni Ananla Beraberim	277
50. Yüzler Çok Şey Söyler	282
51. Arandıkça Aranan Dosta Doğru	288
52. Sözün Üstünde Söz Var	293
53. Sen Düşünceden İbaretsin	299
54. Kimin Elindeki Yaysın Bir Bilsen!	303
55. Zihnini Güzelliklerle Donat!	306
56. Gökkubbenin Çarkı Habire Dönmede	314
57. Muhabbetin İçinde Yok Yoktur	318
58. Usta ve Çırağı	321
59. Sen Seni Bilmezsen Allah'ı Bilemezsin	322
60. Aslolan İlâhî İnayettir	327
61. Sevgiden Titremek	331
62. Bütün Âlem Koşuyor	336
63. Can Vilayetindeki Gökler	340
64. Beden İlmi, Din İlmi	348
65. Cehennemdekilerin Mutluluğu	351
66. Sen Bir Vadidesin	354
67. Görülme Arzusu	356
68. Öfkeni Yen ve Affet!	358
69. Eyüp Belâya Doymadı	360
70. Gizlenmiş Mücevher	361
71. Yönlerin Haricine Uçmak	363

KIYMETİ BİLİNMEYEN ŞAHESER

Niçin Yeni Bir Tercüme

Avrupa ve Amerika'daki fikrî ve teknik gelişmeleri çok yakından takip eden ve Mevlâna Hazretleri'nin eserlerini okumaktan da büyük haz alan bir dostumdan dinledim: "İstanbul'a Batı'dan falan düşünür geliyor, filan yerde konferans verecek haberini alınca, giriş ücreti bin dolar gibi yüksek bir rakam olmasına rağmen, gidip dinledim. İki saat süren o konferansta elin o anlı şanlı düşünürü bize ne anlattı bilir misin? Hz. Mevlâna'nın *Fîhi Mâ Fîh*'ini... Ne Mevlâna'nın adını andı, ne de eserinin. Fakat bütün dedikleri o eserden derlenmiş, allanıp pullanıp bize sunulmuştu."

Hiç şaşırmadım. Çünkü daha önce Paulo Coelho da (korsanlarıyla birlikte ülkemizde bile yüzden fazla baskı yapan) *Simyacı* romanıyla dünya çapında üne kavuşmamış mıydı? O romanının asıl konusu da *Mesnevî*'deki bir hikâyeden alınmamış mıydı? Hatta Türkiye'ye geldiğinde insanımızın *Mesnevî*den habersiz olduğunu görüp hayretini dile getirmemiş miydi?

Batı'nın en cins kafalarını bile etkileyen ve hayran bırakan bizim kendi öz değerlerimize hak ettikleri ilgiyi aydınlarımızın göstermeyişi ve onlardan bir Batılı kadar olsun yararlanma yoluna gitmeyişleri, doğrusu affedilir ve hoş görülür bir şey değil.

Son Mesnevîhan Şefik Can merhum özetle şöyle diyor-
du: “Ben bütün Batı klâsiklerini okudum. İnanın hiçbir
Mesnevî’nin topuğuna erişemez!”

Merhumun sözünde kesinlikle abartma yok. Biz âciz
de hemen hemen bütün Batı ve Rus klâsiklerini okuduk.
En zirveleri olan *Don Kişot*’u, *İlâhî Komedya*’yı, *Faust*’u,
Shakespeare’in eserlerini, *Karamazov Kardeşler* ve diğer-
lerini tekrar tekrar okuma ihtiyacı duymazsınız. Fakat
Mesnevî’yi defalarca okusanız, yine okumak istersiniz.
Mesnevî, her okuyuşta önünüze yepyeni ufuklar açar,
yepyeni teselliler verir. Çünkü ilhamını ötelelerin de öte-
sinden alır. Mevlâna Hazretleri’nin diğer eserleri de öyle.

Fîhi Mâ Fîh, kadir ve kıymetini bilemediğimiz eşsiz
klasiklerimizden biridir. Bu eser Hz. Mevlâna’nın çeşitli
meclis ve ortamlardaki konuşma ve sohbetlerinden oluşan
gerçek bir maneviyat ve irfan hazinesidir.

Fîhi Mâ Fîh’i tercüme etmek hiç aklımızda yokken,
İslâm’ın Gülüryüzü’nün yazarı ve Hz. Mevlâna hayranı
Havva (Eva de Vitray-Meyerovitch) Hanım’ın yaptığı
Fransızca çevirinin ilk satırlarını okur okumaz dikkatimizi
çeken bir şey oldu. Havva Hanım, birinci bölümün girişinde
yer alan “*Âlimlerin en kötüsü yöneticileri ziyaret edendir;
yöneticilerin en iyisi ise âlimleri ziyaret edendir. En iyi
yönetici, bir fakirin kapısında olan, en kötü fakir de bir
yöneticinin kapısında olandır*” ifadelerinin birinci kısmının
hadis, ikinci kısmının da Arap atasözü olduğunu belirtiyor-
du. Dilimizdeki *Fîhi Mâ Fîh* tercümelerinin hiçbirisinde bu
ayrım yapılmamıştı. Bu bizim oldukça dikkatimizi çekti. O
yüzden *Fîhi Mâ Fîh*’i bir kere de Fransızcasından okuma
ihtiyacı duyduk. Okurken de dilimizdeki tercümeleriyle
sık sık karşılaştırdık.

Gördük ki, sayesinde İslâm’a girdiği Hz. Mevlâna’nın
bu eserine Havva Hanım, verdiğimiz az önceki örnekte
olduğu gibi çok emek harcamış. Eserde geçen hemen
hemen bütün hadis, beyit ve mısraların kaynaklarını gös-

termiş. İşlenen konuyla ilgili olarak sık sık *Mesnevî*'ye ve Mevlâna Hazretleri'nin *Dîvân-ı Kebîr*'ine göndermelerde bulunmuş. Atasözlerini de belirlemiş. Sayısız dipnot ve açıklamalar koymuş. Gerçekten takdire şayan, ciddi bir çalışma yapmış.

Bütün bunları görünce, Havva Hanım'ın bu tercümesini de dikkate alarak *Fîhi Mâ Fîh*'i dilimize bir de bizim aktarmamızın iyi olacağını düşündük.

Tercümeyi yaparken elbette en başta Eva de Vitray-Meyerovitch'in (Eva dö Vitre-Meyeroviç) *Le Livre du Dedans* adıyla yapılan Fransızca çevirisini, kendi kitaplığımızda bulunan Tahran baskılı tarihsiz (pek çok kelimenin dipnotlarla açıklandığı) Farsça *Fîhi Mâ Fîh* kitabını ve Dr. İsa Ali el-Âkûb'un *Kitâbu Fîhi Mâ Fîh* üst başlığı ve *Ehâdisü Mevlâna Celâleddin Rûmî / Şâiru's-Sûfiyyetü'l-Ekber* (en büyük sûfî şair Mevlâna Celâleddin Rûmî'nin sözleri) alt başlığıyla yaptığı Arapça çevirisini kullandık. Ahmed Avni Konuk'un, Abdülbaki Gölpınarlı'nın ve Meliha Ülker Anbarcıoğlu'nun çevirilerini de tercüme sırasında masamızdan eksik etmedik.¹ Ara sıra A. J. Arberry tarafından yapılan İngilizce çevirisine de göz attık.

Tercümenin geniş kesimlerce anlaşılabilmesi için elden gelen gayreti gösterdik. Farsça, Arapça ve Fransızcasındaki dipnotlar ile dilimizdeki çevirilerin dipnotlarını da dikkate alarak metindeki kapalı kısımları mümkün olduğunca anlaşılır hâle getirmeye çalıştık.

Mevlâna Hazretleri'nin bu eseri, *Mesnevî*'si veya *Dîvân-ı Kebîr*'i gibi kendisinin söyleyip yazdırdığı bir eser değil, herhangi bir yerdeki konuşması sırasında dinleyiciler tarafından tutulan notlardan oluşan bir kitap. Sohbeti

1 Anbarcıoğlu'nun tercümesi daha ilk yayınlandığında Gölpınarlı eserindeki çeviri hatalarını yazıp belirtmişken, düzeltilmeden ve gerekli tashih yapılmadan –ki akıl almaz tashih ve tercüme hataları var– hâlâ neden yayınlanıyor, anlayabilmiş değiliz. Meselâ, M.E.B. yayını 253. sayfada, "Bu mâna *bâtıl ehli* (yanlış anlayışlılar) olanlarla *muhakkiklerin* verdiği mânadır" deniliyor. *Bâtıl ehli* değil, *bâtın ehli* olacak. Daha ne yanlışlar...

esnasında orada bulunan birinin bir davranışı, bir sözü, birinin gelmesi veya birinin meclisten çıkması sırasında söylediği sözler dahi kayda geçirildiği için, metinler arasında birbiriyle ilgisiz konuların bulunması okuyucuyu şaşırtmamalıdır.

Daha önceki çevirilerde birinci fasıl, ikinci fasıl veya birinci bölüm, ikinci bölüm ifadeleri kullanılırken, biz Arapçaya yapılan tercümedeki gibi bölüm numaralarıyla birlikte ana ve ara başlıklar da koyduk.

Fîhi Mâ Fîh'in ne demek olduğuna gelince, "içinde her şey var", "içinde içindekiler var", "her şey ondadır", "içerdiğini içerir", "ne varsa onda var" gibi birçok anlam yüklenmiştir. Aslında esere bu isim Hz. Mevlâna tarafından verilmemiş, bu konuşmaları derleyenler tarafından daha sonra Muhyiddin İbn Arabî Hazretleri'nin Fütûhât-ı Mekkiyye'sinde geçen şu dörtlükten ilham alınarak konmuştur:

*İçinde içindekilerin olduğu bir kitaptır
Mânâları açısından da muhteşemdir
İçindekileri dikkatle incelediğinde
Onda incinin bulunduğunu görürsün!*

Net ve anlaşılır olması için hayli emek harcadığımız bu tercümenin okuyucuların gönüllerinde manevî meltemler estireceğine yürekten inanıyoruz. Tenkit ve uyarılarınız olursa, baş göz üstüne!

Cemal Aydın
Sultanahmet, 26.01.2015

Bismillâhirrahmânirrahîm
Rabbim, hayırla tamamla!

1

ZİNCİRLERLE CENNETE SEVK

Peygamberimiz aleyhisselâm buyurmuşlardır: *Âlimlerin en şerlisi yöneticileri ziyaret edendir; yöneticilerin en hayırlısı ise âlimleri ziyaret edendir.*²

“En iyi yönetici bir fakirin kapısında olan, en kötü fakir de bir yöneticinin kapısında olandır.”³

İnsanlar bu hadisin dış anlamına sarılmış ve bunu şöyle anlamışlardır: Bir bilginin bir hükümdarı ziyarete gitmesi uygun olmaz; çünkü kendisi âlimlerin en fenası olmuş olur.

Hâlbuki o âlim, onların sandıkları âlim değildir. Aksine, *âlimlerin en kötüsü, hükümdarlardan destek alan âlimdir.* Onun şöhreti ve statüsü yöneticilere bağlıdır ve onların verdiği korku yüzündendir. Çünkü öylesi bir âlim tahsilini her şeyden önce, yöneticiler kendisine armağanlar versinler ve kendisine mevki ve makamlar lûtfetsinler diye yapmıştır. Kendisini bu gayeyle eğitip geliştirmiştir; dolayısıyla da onun cahilliği ilim hâline gelmiştir.

O yüzden de hükümdarlar kendisini cezalandırmalarını diye hep dalkavukça davranır, yöneticinin hoşuna gitmek için çırpınır durur. Böyle bir durumda yönetici bilgini

2 Bu hadis çeşitli kaynaklarda, farklı ifadelerle aktarılmıştır. Gazzâlî'nin *İhyau Ulûmi'd-Dîn* kitabının (Kahire baskısı) 1. cildinin 51. sayfasında bu şekilde yer almaktadır.

3 Kaynağı bilinmeyen bir halk sözü.

ziyarete gelse veya bilgin hükümdara ziyarete gitse, bilgin hacı mesâbesindedir, hükümdar da haccedilen makam.

İlim adamı ilmini yöneticileri hedefleyerek değil de Allah'ın rızasını kazanma maksadıyla edindiğinde, onun bütün hâl ve hareketleri her zaman övgüye ve takdire şayan olur. Çünkü onun karakteri öyledir, yaratılışı bunu gerektirir, tıpkı balığın su dışında yaşayamayacağı gibi o da başka türlü davranamaz.

Böylesi bir âlim sadece aklın kılavuzluğunda yürür, çağdaşları da bu büyüklük ve heybet karşısında hürmetle eğilir. Farkında olsun ya da olmasın halk da, ışığını onun nurundan alır.

Bu nitelikleri taşıyan bir âlim bir sultanı ziyarete gitse, görünüşte ziyaret eden, gerçekte ise ziyaret edilendir. Çünkü onun ilim ve irfanından yararlanan hükümdardır, âlim ise kendi kendine yeter, tıpkı etrafa ışık saçan güneş misalidir o: Ayırım yapmadan ışık saçar, taşları akik ve yakutlara, tozdan topraktan tepeleri dağları bakır, altın, gümüş ve demir madenlerine dönüştürür, kurumuş araziye taze yeşillığe çevirir ve ağaçları sayısız meyvelerle donatır.

Âlim hep bağışlarda bulunur, hep verir, ama hiç almaz.⁴ Araplar şöyle derler: “Bizler vermeyi öğrendik, almayı değil.”⁵ Demek ki bilgin, ziyaret edilendir, yönetici ise ziyaret eden.⁶

Burası pek yeri değilse de, aklıma Kur'ân'ın şu âyetini tefsir etmek geldi. Madem aklıma geldi, tefsir edeyim de olsun bitsin. Yüce Allah buyurur:

4 Verir ve karşılık beklemez.

5 Arap atasözü.

6 Yüce Allah buyurur: “Kendi bilginize, kendi güç ve kudretinize güvenip dayanmayın! Bilin ki bilen, güçlü, kudretli olan Benim. Bunu idrak ederseniz; Ben sizin başkasından yardım istemenizi, yöneticiler ve sultanlardan medet ummanızı engellerim. Şöyle deyin: “Biz ancak Sana tapar ve sadece Senden yardım dileriz.” (Fâtîha, 1/4)

Allah Resulü Neden Güldü?

Ey peygamber, ellerinizde bulunan esirlere söyle: Eğer Allah, sizin kalplerinizde bir hayır olduğunu bilirse, size, sizden alnandan (fidyeden) daha hayırlısını verir ve sizi bağışlar. Allah bağışlayandır, esirgeyendir. Enfâl, 8/70

Müfessirler bu âyetin 624 yılında yapılan Bedir Savaşı ile ilgili olduğunu belirtirler. Müslümanlar tarafından alınan esirlere, özellikle de Hz. Peygamber'in amcası Abbas İbn Abdülmuttalib ile yeğeni Âkil İbn Ebu Tâlib'e ne yapılması gerektiğine karar vermek söz konusuydu.

Bu âyetin Hz. Peygamber'e vahyedilmesinin sebebi şudur: Peygamberimiz aleyhisselâm galipti; kâfirleri öldürmüş, hayli ganimet, çok da esir almıştı. Tutsakların elleri ve ayakları zincirlenmişti. Esirler arasında amcası Hz. Abbas da vardı. Bütün gece o zincirleri içinde âcizlikten ve aşağılanmış olmaktan dolayı inleyip sızlıyordu. Her türlü kurtuluş ümidinden yoksundular; kılıçla başlarının vurulmasını ve öldürülmeyi bekliyorlardı. Peygamberimiz aleyhisselâm onlara şöyle bir baktı ve güldü.⁷

Esirler bunun üzerine kendi kendilerine ve birbirlerine şöyle dediler: "Gördünüz işte, insanî zaafılar onda olduğu gibi duruyor, kendisinde o zaafıların olmadığı iddiası artık temelsiz. Şimdi bize bakıyor, bizi bu zincirler ve bukağılar içinde tutsaklar olarak görüyor da sevincinden uçuyor. Tıpkı alelâde insanların düşmanlarına karşı zafer kazandıkları ve onları mağlup olmuş olarak gördükleri zaman memnun ve mutlu oldukları gibi."

Peygamberimiz aleyhisselâm onların kalplerinden geçeni anladı. Dedi ki: Yo, hayır! Gülüyorsam, düşmanlarımın

7 "Sanmayın ki sizin zincirlenmenize güldüm... Sizi bukağılarla gönül bahçesine çekişime güldüm..." Bkz. *Mesnevî*, 3/4471 ve devamı.

yenildiğini veya sizlerin çaresiz olduğunuzu gördüğünden değil. Neşeliyim⁸ ve gülüyorum; çünkü ben kalp gözümle bir grup insanı ateşten, cehennemden ve kara dumandan çekip aldığımı, zincirleri ve bukağlarıyla onları cennete ve ebedî gül bahçesine sürükleyip götürdüğümü görüyorum... Ama onlarsa, ‘Bizi niçin bu tehlikeli yerden o gül bahçesine ve emin yere götürüyorsunuz?’ diye ağlayıp bağırıyorlar. İşte ben de buna gülüyorum. Sizde ise henüz bunu görüp kavrayabilecek o gönül gözü yok.

Allah Teâlâ bana şöyle buyuruyor: Söyle o esirlere: Sizler ilkin ordular topladınız ve güçlü bir orduyu savaş düzenine soktunuz. Cesaretinize ve güçlerinize olan güveniniz tamdı. Kendi aranızda Müslümanların defterini düreceğiz, onları mahvedeceğiz, onları yenip alt edeceğiz diyordunuz. Sizin üstünüzde daha kudretli birinin olduğunu görmüyor ve bu zaferi sizin elinizden alabilecek birini tanı mıyordunuz.

Derken plânlarınız sizin aleyhinize döndü. Fakat dehşete kapıldığınız o anda sizler bu hatadan pişmanlık duymadınız. Umutsuzluğa düştünüz ve sizin üstünüzde kudret sahibi birini görmediniz. Durumunuz güçlüyken Beni görmeniz, Benim tarafımdan yenileceğinizi bilmeniz gerekirdi. O zaman işiniz kolaylaşır, korkuya kapıldığınızda da benden umudunuzu kesmezsiniz. Çünkü sizi korkudan kurtarabilecek ve sizi güvenliğe kavuşturacak olan benim. Beyaz bir inekten siyah bir ineği çıkartabilen, siyah bir inekten de beyaz bir ineği çıkarabilir.

*Geceyi gündüzün içine sokar,
gündüzü de gecenin içine sokar.*

Fâtır, 35/13

Ölüden diriyi, diriden de ölüyü çıkarır.

Rûm, 30/19

8 Neşeli değilim, ama gülüyorum...

Şu esir hâlinizle sizler yine de benden umudunuzu kesmeyin! Kesmeyin ki sizin elinizden tutayım çünkü:

*Kâfir kavimden başkası Allah'ın
rahmetinden umut kesmez!* Yusuf, 12/87

Şu an Yüce Allah buyuruyor ki: Ey esirler, eğer siz eski dininizi bırakır da', umut ânında da korku ânında da sadece beni görür ve bütün hâl ve davranışlarınızda bana teslim olursanız, sizi endişeden kurtarır ve sizden alınan veya mahvedilen bütün mallarınızı da size geri veririm. Dahası, size onları iki katıyla iade ederim veya daha fazlasını veririm, sizi affeder, size hem bu dünyanın, hem de öte âlemin iyilik ve güzelliğini bahşederim.

Tövbenin İspatı

Abbas, "Tövbe ediyor ve eski hâlimi terkediyorum" diye konuştu... Kendisine selâm olsun Peygamber Efendimiz, "Yüce Allah, bu iddianın doğru olduğuna dair senden delil ister!" dedi.

*Sevdiğini iddia etmek kolaydır,
Ama bunu ispatlamak lâzımdır.*

Abbas sordu: "Allah aşkına söyle, nasıl bir delil istiyorsun?" Allah Resulü cevap verdi: "Elinde kalan servetten İslâm ordusuna bağışta bulun! Bulun ki askerlerimiz güçlensin, eğer gerçekten Müslümansan ve de İslâm'ın hayrını istiyorsan."

Abbas: "Ey Allah'ın Elçisi, bana ne kaldı ki? Hepsi elimden alındı, bana bir hasır bile bırakılmadı." Peygamberimiz aleyhisselâm şöyle buyurdu: "Bak işte, samimi değilsin ve eski hâlini de terketmemişsin! Sana ne kadar servetin olduğunu, onu kime emanet ettiğini, nerede olduğunu ve nereye saklandığını söyleyeyim mi?"

Abbas: "Yok öyle bir şey!"

Salât ü selâm üzerine olsun Peygamber Efendimiz sordu: “Şu kadar miktarı annene⁹ emanet etmedin mi? Şu kadarını duvarın oyuğuna gizlemedin mi? Kendisine şöyle diyerek ayrıntılı bir şekilde şu vasiyette bulunmadın mı: ‘Geri dönersem bana iade edersin, dönmezsem, şu miktarı şu maksatla harcarsın, şu kadarını falan kimseye verirsin, şu kadarını da kendine ayırırsın.’”

Abbas bunları duyunca parmağını kaldırdı, tam bir samimiyetle kelime-i şehâdet getirip Müslüman oldu ve şöyle dedi: “Ey Allah’ın Resulü! Ben senin, Hâmân, Şeddâd (Nemrut) ve diğer hükümdar seleflerin gibi felek tarafından kayrıldığını sanıyordum. Fakat şu an bunları söyledin ya, kesinlikle eminim ki senin yüceliğin başka âlemden geliyor, ilâhî bir makam bu ve bu lûtf sana Allah tarafından ihsan edilmiş!”

Peygamberimiz aleyhisselâm buyurdular: “Doğru söylüyorsun, bu sefer kalbindeki şüphe (ve de şirk) ipinin koptuğunu duydum; çünkü benim canımın içine gizlenmiş bir kulağım vardır. Biri şüphe, putçuluk ve kâfirlik ipini (zünharını) kopardığı her seferinde ben o kopuş sesini işitirim. Doğru, şimdi sen samimisin ve gerçekten iman ettin!”

Allah’tan Umudunu Kesme!

Hazreti Pîr¹⁰ şu açıklamada bulundu: İşte bunun için Emir Pervâne’ye¹¹ ben şöyle dedim: Sen ilkin, “İslâm ilelebet sürsün diye ben kendimi, aklımı ve fikirlerimi bütünüyle İslâm’ın devamlılığına ve Müslümanların çoğalmasına adadım,” diyerek Müslümanlara baş oldun.

9 Fazl’ın annesi.

10 Bu ifadeyi Mevlâna Hazretleri için üstâd, şeyh, şeyh efendi, hünkâr ifadeleri yerine kullanıyoruz.

11 Emir Muineddin Süleyman Pervâne, Anadolu Selçukluları’nın asillerinden ve devlet adamlarından biriydi. Hicrî 675 yılında Moğol Abaka Han tarafından idam ettirilmiştir. Kendisi Mevlâna Hazretleri’ne hayrandı ve onun vaazlarında hazır bulunurdu.

Ne var ki sadece kendi fikrine güvündün. Allah'ı hesaba katmadın, her şeyin Allah'tan geldiğini bilmedin. Bu yüzden de Yüce Allah senin o aynı çarelerini ve o aynı çabalarını İslâm için zayıflama sebeplerine dönüştürdü.

Tatarlarla ittifak edip onların Suriyelileri ve Mısırlıları mahvetmesine ve İslâm ülkelerini harap etmelerine yardım ettin.

Şimdi yüzünü Allah'a çevir! Vakit korkma vaktidir! Sadakalar ver ki Allah seni bu kötü durumdan kurtarsın! Seni teslimiyetten günaha yöneltmişse bile Allah'tan umudunu kesme! Sen o teslimiyetin bizzat kendinden geldiğini sandın, o yüzden günaha düştün. Şimdi bu günah içindeyken de umudunu yitirmemen gerekir. Allah'a yakar. O, bu günah hâlini teslimiyet hâline dönüştürebilir ve tövbeni kabul edebilir. İslâm'ın gücünü artırmanın vasıtalarını ve seni İslâm'ın bizzat gücü yapmayı da sana bahşedebilir. Ümitsiz olma, zira:

*Kâfir kavimden başkası Allah'ın
rahmetinden umut kesmez!* Yusuf, 12/87

Temenni ediyordum ki Emir Pervâne, son derece yüksek bir makamdan aşağı bir mevkie düştüğünü anlasın, sadakalar versin ve Allah'a yalvarıp yakarsın ve o durumdayken bile Allah'tan ümitvar olsun. Yüce Allah'ın ince tertibi¹² vardır. Güzel görüntüler gösterir; fakat bu iyi görüntülerin altında kötüler de vardır. Bunu da insanoğlu gurura kapılıp da "Ben iyi düşünürüm, ben iyi davranırım ve başıma gelen her şey iyidir,"¹³ demesin diye yapar. Eğer her olup biten görünüşe uygun olsaydı, kendisi o çok canlı, o apaydın ve o çarpıcı gönül gözüne sahip Peygamber Efendimiz şöyle demezdi:

Yârabbi, bana eşyanın hakikatini olduğu gibi göster!

12 Âl-i İmrân, 3/54; Araf, 7/99; Enfâl, 8/30.

13 İnsan şu dörtlüğü okumalıdır: "Yârabbi, bütün güçlüklerimi gider / Kalbimin aynasındaki pası sil / Bana acı! Bana lütuf ve kereminle merhamet eyle / Bana eşyanın hakikatini olduğu gibi göster!"

Yani: Güzel diye gösterirsin, gerçekte çirkindir; olup biteni çirkin gösterirsin, aslında güzeldirler. Sen bize bütün şeyleri oldukları gibi göster! Göster ki tuzağa düşmeyelim ve ebediyen sapıtanlardan olmayalım!

Senin yargın, doğru bile olsa, Peygamber Efendimizin yargısından daha iyi olamaz. O ise böyle konuşuyordu. Öyleyse sen de kendi fikir ve kanaatlerine güvenip dayanmamalısın. Allah'a niyazda bulun ve O'ndan kork!

Maksadım buydu. O da (Emir Pervâne) bu âyeti ve bu yorumu kendi plân ve projelerine samimi bir iradeyle tatbik etti: "Şu anda biz bazı ordular gönderiyoruz. Bizim bu ordularımıza bel bağlamamız lâzım ve olur da yenilirsek, korku ve acz içinde de olsa, Allah'tan ümidimizi kesmemeliyiz."

O, bu sözleri kendi hedefleri doğrultusunda yürürlüğe koydu. Benim de maksadım buydu.

İNSAN ALLAH'IN USTURLABİDİR¹⁴

Biri dedi ki: “Mevlâna ağzını açıp da konuşmuyor.”

Ben (Mevlâna) dedim ki: O kişiyi buraya çekip getiren benim hayalimdir; benim hayalim ona “Nasılsın?” veya “Âfiyette misin?” diye sormadı. Hayalim onu buraya sözsüz alıp getirdi.

Benim hakikatim onu böyle çekip başka bir yere götürürse buna niye şaşmalı? Söz, hakikatin gölgesidir; dalı budağıdır. Gölge çekip getirirse, hakikat haydi haydi cezbeder. Söz bahanedir. İnsanı insana çeken söz değil, aralarındaki gönül yakınlığıdır. İnsanda o peygamber veya o veliden bir pay yoksa, onlardan yüz bin mucize ve keramet görse de kâr etmez. İnsana coşkuyu da, kaygıyı da veren o özel bağ ve bağlantıdır.

Eğer saman çöpünde kehribardan bir parça yoksa, asla kehribara doğru gitmeyecektir. Çünkü onların arasında görülmez ve gizli bir hemcinslik/türdeşlik vardır.

Her bir şeyin hayalidir insanı o şeye çeken. Bahçenin hayali insanı bahçeye yöneltir, dükkânın hayali de dükkâna. Ne var ki bu hayaller yanıltıcıdır. Bir yere gidersin, ardından pişman olur ve “Ben iyi diye hayal etmişim, hiç de öyle değilmiş!” dersin.

O hayaller perdelere benzer, perdenin arkasında biri saklıdır. Hayal ortadan kalkıp hakikatler perdesiz olarak

¹⁴ Eskiden bir yıldızın ufuk çizgisinden yüksekliğini ölçmekte kullanılan yarım daire şeklinde tahtadan veya madenden âlet, sekstant.

ortaya çıktığı zamansa kıyametin koptuğu andır, o an diriliş vaktidir. Artık orada pişmanlığa yer yoktur. Seni kendisine çeken gerçek, o gerçeğin ta kendisidir, hakikatin dışında bir şey değildir ve o her zaman aynı hakikattir.

*Bütün sırların ortaya serileceği gün,
(yani Mahşer günü) Târik, 86/9*

Biz, cezbedip çeken şeyin bir olduğunu, birçokmuş gibi göründüğünü söylüyoruz. Görmez misin ki insanın arzuları da birçoktur? Meselâ “Tutmaç çorbası, börek, helva, ızgara, kızartma, meyve, hurma istiyorum!” der. Kendisinin dediklerine bakınca bu yemekler birçoktur, özü itibariyle ise tektir: O da onun açlığıdır.

Karnı doyunca “Artık bir şey istemiyorum!” der. Dolayısıyla, onun arzusunun temelinde ne on çeşit yiyecek vardı, ne de yüz çeşit, sadece tek bir şey vardı: Karnını doyurmak.

*Onların sayısını da kâfirler için imtihan
ve sıkıntı sebebi yaptık. Müddessir, 74/31*

Evet, elbette yaratıkların bu çokluğu bir sınamadır. Nitekim şu birdir, şunlar yüzdür; veli birdir, insanlar sayısızdır, denilir. Bunda büyük bir sınama yok mudur? Onların sayısını da kâfirler için imtihan ve sıkıntı sebebi yaptık. Elsiz, ayaksız, başsız, cansız, fakat tılsım gibi, cıva gibi hareket eden insanlar var.

Sen onların altmış, yüz veya bin olduğunu söylersin, hâlbuki birdir o. Aslına bakarsan onlar hiçtir, bin, yüz bin ve binlerce bin olansa odur.

*Saysanız az görünür sayısı,
Harekete geçtiklerinde ise
Sayılara sığmaz onlar.¹⁵*

15 Ünlü şair Mütenebbî'nin (10. yüzyıl) bir beyti. Bkz. Onun Divan'ı Kahire baskısı c. 1, s. 237: *Her peygamber tektir bu dünyada / Kraliyet ordusuna tek süvari olarak hücum eder / Uzak durun yanıltıcı dehşetten / O tek başına cihana meydan okur.*

Yüz Kişilik Tayın

Bir kral bir askere yüz kişilik tayın tahsis etti. Ordusu bu yüzden kendisine sitem etti. Kral içinden şöyle geçirdi: “Gün gelecek, bunun sebebini öğreneceksiniz!”

Bir savaşta bütün ordu kaçtı, o asker tek başına çarpıştı. Kral o zaman “Gördünüz mü, onu kayırmamın sebebi işte buydu!” dedi.

İnsanın muhakeme yeteneğini¹⁶ her türlü ön yargıdan arındırması ve bir din dostu araması gerekir, çünkü din dost bilgisidir. Fakat insan hayatını gelişigüzel insanlarla geçirirse, muhakemesi zayıflar, din dostunu da artık tanıyamaz olur.

Sen kendisinde temyiz kudreti (ayırdetme, muhakeme etme yetisi) bulunmayan bedenini besliyorsun! Muhakeme melekesi ise insanda gizli ve onun özünü oluşturan niteliklidir.

Görmez misin, elleri ve ayakları olmasına rağmen delinin temyiz kudreti yoktur.¹⁷ Muhakeme melekesi, sana can veren ince bir duygudur; sense kalkmış ayırt etme yeteneği olmayan şeyi gece gündüz besleyeceğim diye çırpınıyor ve basiret gücünün ona (bedene) bağlı olduğunu iddia ediyorsun. Nasıl olur da sadece bedenle meşgul olup muhakeme gücünü ihmal edebilirsin? Beden muhakeme sayesinde vardır, muhakeme beden sayesinde var değildir. Bu ışık gözlerden, kulaklardan, vb. çıkar. O açıklıklar olmayınca kendine başka pencereler açar. Sen güneşin önüne bir lâmba koyuyor ve güneşi bu lâmba ile gördüğünü iddia ediyorsun. Lâmbaya ne gerek? O olmadan güneş kendisini gösteremez mi?

16 Muhakeme yeteneği veya muhakeme yerine basiret, temyiz kudreti, yani ayırt etme yeteneği de diyebiliriz.

17 O elini rastgele bir pislığe uzatıp yer. Eğer o bedende muhakeme yeteneği olsaydı, o pislığe uzanmazdı.

Allah'tan umudu kesmemek lâzım,¹⁸ çünkü umut güvenlik yolunun başlangıcıdır. Eğer sen bu yolda yürümüyorsan, hiç değilse yolun başlangıcını bil de “Hata ettim” deme! Her daim doğru olmaya gayret et ki yamuk hiçbir şey seni eğip bükmesin! Doğruluk Hz. Musa'nın asâsıdır, eğrilikse sihirdir.¹⁹ Doğruluk ortaya çıkar çıkmaz, her türlü sihri, büyüü yutar yok eder. Sizler kötülük ederseniz, kendinize edersiniz. Allah'a bir zararı olmaz.

*Bir kuş bir dağın zirvesine kondu, uçtu,
Dağ bundan ne kaybetti ve ne kazandı?*²⁰

Sen doğru olduğunda bütün eğrilikler kaybolur. Bu konuda asla ümitsiz olma! Krallarla düşüp kalkmak insanın hayatını tehdit etmez, çünkü bu hayat er ya da geç zaten gidecek. Asıl tehlike başka yerdedir: Krallar tahta çıkıp da onların nefsi bir ejderha gibi güç ve kudret kazandığında, onlarla düşüp kalkan, onlarla dost olduğunu ileri süren ve onlardan bağışlar alan kimse, ister istemez onların görüş ve kanaatlerini de benimsemek zorunda kalır. Onların kötü sözlerini²¹ itiraz edememeksizin²² gönülden kabullenir.

İşte tehlike de burada yatar; çünkü bu boyun eğişin sebep olduğu haksızlık onun dinine zarar verebilir. Onların tarafında yer aldığı anda, asıl olan sana yabancılaşır. Sen bu yolu takip ettikçe senin Sevgilin senden uzaklaşır. Sen dünya ehli ile (âhireti boş vermişlerle) hoş ilişkiler sürdürdükçe, Sevgili sana karşı öfkelenir.

*Kim bir zalime yardım ederse,
Allah sonunda o zalimi onun başına belâ eder.*²³

18 “Kâfirlerden başkası Allah'tan umudunu kesmez.” (Yusuf, 12/87)

19 Firavun'un büyücülerinin büyüü.

20 Hz. Mevlâna'nın bir dörtlüğünün ikinci kısmı. Bu imaj daha önce Fırdevsi'ye atfedilen bir şiirde de yer almıştır.

21 Yaratılanın gönlünü hoş edeceğim derken Yaradan'ı gazaplandırır.

22 Karşı çıkıp itiraz edebilirse ne mutlu ona! Böyle kişi nadir görülür, o yüzden de nadir olana dayanılarak hüküm verilemez.

23 Abdürreâf Münâvî'nin *Künûzu'l-Hakâik*'inde (Hindistan baskısı, s. 123) geçen bir hadis.

Ona doğru gitmek aynı belâyı kendi başına sarmaktır. Sen o istikamette gidersen, sonunda Allah da onu sana musallat eder.

Denize ulaşır da inciler ve yüz bin kıymetli şey devşirmek dururken oradan sadece bir sürahilik su almak ne yazık! O suyun değeri ne ki? Bilge kişiler hiç bununla övünür mü? Bütün kâinat deniz üzerindeki bir köpük mesâbesindeyken onunla niye övünsünler? O deniz, velilerin bilgisidir. Ya İnci, o nerede? Bu cihan, çer çöple dolu bir köpükten ibarettir. Dalgalarının hareketi ve denizin coşup kaynaması yüzünden bu köpük belli bir güzelliğe bürünür.

*Kadınlara, çocuklara, altın ve gümüş
(cinsin)den birikmiş hazinelere,
soylu atlara, sığırlara ve arazilere
yönelik dünyevî zevkler insanoğlu için
çekici kılınmıştır. Âl-i İmrân, 3/14*

Gizlenip Gösterilmeyen Velîler

Yüce Allah, bu harika şeylerin özleri itibariyle güzel olmadıklarına işaret etmek için çekici kılınmıştır buyuyor. Çünkü onların güzelliği ödünçtür ve başka yerden alınmadır. Üzeri altın kaplamalı kalp paradır o. Bir köpük yumağı niteliğindeki bu âlem, işte o kalp ve değersiz paradır. Fakat biz onu altınla kapladık. İşte *insanoğlu için çekici kılınmıştır* sözünün anlamı budur.

İnsanoğlu ilâhî bir usturlaptır; ama bu usturlabı iyi bilmek için astronom olmak gerek. Sebze veya baharat satan birinin usturlabı olsa, o bundan ne fayda elde eder? Göklerin durumu, gök cisimlerinin dönüşleri, yıldızların etkileri ve hareketleri hakkında bu usturlap ona neyi açık eder ki? Buna karşılık usturlap astronoma çok büyük yarar sağlar, çünkü: “Kendini bilen Rabbini bilir.”

Aynı şekilde bu bakırdan usturlap da kürelerin aynasıdır, tıpkı Allah Teâlâ’nın hakkında, *Gerçek şu ki, Biz*

Âdemoğullarını üstün ve onurlu kaldık, (İsrâ, 17/70) dediği insanoğlunun da Allah'ın usturlabı olduğu gibi. Yüce Allah, Kendini insana tanıttığı ve onu Kendisinin bilincine erdirdiği zaman, bu insan, kendi varlığının usturlabında her an, her vakit Allah'ın tecellisini (ışığı) ve O'nun hiçbir güzelliğe benzemeyen güzelliğini görür. Ve bu güzellik, o aynadan hiçbir zaman kaybolmaz.

Yüce Allah'ın bilgelik, bilgi ve lûtf elbiseleri giymiş öyle kulları vardır ki insanlar onları görebilecek kalp gözlerine sahip değillerdir. Zaten o kullar da, (Allah'ın) üzerlerine titremesinden ötürü, Mütenebbî'nin şu şekilde tarif ettiği gibi, giyinip örtünürler:

*Süslenmek değil de,
Gizlemek için güzelliklerini
İpek kumaşlar giyinir onlar.*²⁴

24 Mütenebbî, *Divan*, c. 2, s. 158.